

Centraal akkoord

Als een donderslag bij heldere hemel kwam kort geleden een centraal akkoord tussen de overheid en de sociale partners tot stand. Terwijl in diverse bedrijfstakken werkgevers en werknemers het met elkaar aan de stok hadden over de nieuwe cao's, lukte het beide partijen voor het eerst sinds het gedenkwaardige akkoord van 1982 om op centraal niveau overeenstemming te bereiken. De doelstelling van het huidige akkoord is de werkloosheid terug te dringen tot beneden de 500.000 in 1990. Gelet op de ontwikkelingen sinds 1982 – een fors rendementsherstel voor de bedrijven tegenover een uiterst moeizaam verlopende arbeidsduurverkorting, een tot kort almaar stijgende werkloosheid, maar ook toenemende fricties – is het niet verbazingwekkend dat de aandacht geheel gericht is op het creëren van werkgelegenheid en het functioneren van de arbeidsmarkt.

Aan het centraal akkoord liggen vier rapporten ten grondslag die door vertegenwoordigers van de overheid, werkgevers en werknemers gezamenlijk zijn opgesteld. Het eerste rapport gaat over *scholing*. In dit rapport worden aanbevelingen gedaan om de scholingsactiviteiten te intensiveren. Afgezien van de tekorten die zich bij een beperkt aantal beroepsgroepen voordoen, is dit noodzakelijk vanwege technologische en sociaal-organisatorische ontwikkelingen waardoor in rap tempo de inhoud van bestaande functies verandert en geheel nieuwe functies ontstaan.

De *jeugdwerkloosheid* is het onderwerp van het tweede rapport. De aanbevelingen liggen hier in het verlengde van het in 1984 in de Stichting van de Arbeid bereikte akkoord over jeugdwerkplannen. De doelstelling is en blijft om, onder andere door middel van versterking en uitbreiding van het leerlingwezen en andere bedrijfsgerichte opleidingen en door het scheppen van extra arbeidsplaatsen, alle schoolverlaters aan een baan te helpen en het aantal langdurig werkloze jongeren met 20.000 te verminderen.

In het derde rapport worden aanbevelingen gedaan om arbeidsplaatsen te creëren voor *moeilijk plaatsbare werklozen*. De doelgroep bestaat uit ruim 130.000 werklozen van 25 jaar en ouder die langer dan drie jaar werkloos zijn. Voorgesteld wordt om werkgevers die zo'n zeer langdurig werkloze voor minstens twee jaar in dienst nemen, een subsidie te geven van ongeveer 15% van de bruto loonkosten, en daar bovenop een bedrag van 4.000 gulden voor opleiding en begeleiding. Zo hoopt men 40.000 additionele arbeidsplaatsen te scheppen, waarmee het totale aantal zeer langdurig werklozen dit jaar constant zou blijven. In het rapport wordt verder gepleit voor het voortzetten van de bestaande terugploegprogramma's in de bouw en waar mogelijk deze werkgelegenheidsprojecten naar andere sectoren uit te breiden.

In het laatste rapport worden enkele suggesties gedaan voor een *beter registratie van de werkloosheidscijfers*. Gedacht wordt onder meer aan een uitbreiding van het aantal variabelen per werkloze en vacature en een nauwkeuriger meting van de data van in- en uitschrijving.

De rapporten staan al met al vol goede bedoelingen en veelal fraai geformuleerde adviezen. De vraag is echter of de aanbevelingen ook geëffectueerd kunnen worden. Het nut van een doelmatiger registratie van de werkloosheid zal niemand betwisten, bij de overige rapporten zijn evenwel enige vraagtekens te zetten. Als leidraad kan hier een studie van M. de Wachter en E. Visser over arbeidsmarktinstrumenten fungeren, die bijna tegelijkertijd met het afsluiten van het centraal akkoord verscheen ¹⁾. De auteurs hebben de effectiviteit onderzocht van werkgelegenheidsmaatregelen in Nederland en in vier met ons land vergelijkbare landen: Frankrijk, België, West-Duitsland en het Verenigd Koninkrijk.

Scholingsmaatregelen worden in deze studie als zeer succesvol bestempeld. Er is bij het bedrijfsleven vooral groot enthousiasme voor bedrijfsgerichte opleidingen die gekoppeld zijn aan een arbeidscontract. Dank zij scholingsmaatregelen lukt het velen die zich op de arbeidsmarkt aandienen een baan te verwerven en kunnen zittende werknemers hun arbeidsplaats behouden. Scholing is bovendien het middel bij uitstek om bestaande en potentiële knelpunten op de arbeidsmarkt weg te nemen. Het probleem is evenwel dat vrouwen, ouderen, lager opgeleiden en langdurig werklozen, in het algemeen de 'kansarmen', met de scholingsmaatregelen moeilijk bereikt worden. Scholing, zo wordt opgemerkt, „blijft altijd een competitieve maatregel, in die zin dat de best opgeleiden, de meest bewaarde deelnemers, na de programma's de meeste kans op

een baan hebben". De auteurs doen geen expliciete uitspraken over werkgelegenheidsbeleid voor jongeren, maar vermelden wel dat de combinatie van opleiding en werk, zeker voor jongeren, zeer geslaagd is. De cijfers lijken deze conclusie ook te ondersteunen: de jeugdwerkloosheid is de laatste jaren, mede dank zij de diverse jeugdwerkplannen, zowel absoluut als relatief ten opzichte van de totale werkloosheid, flink gedaald. Maar ook hier doet zich het probleem voor de kansarme groepen te bereiken. Van het totale aantal jeugdwerklozen heeft meer dan driekwart een lagere of onvoltooid opleiding, terwijl er daarnaast ook sprake is van een harde kern van bijna 100.000 langdurig werklozen.

Uitgesproken negatief is het rapport over loonkostensubsidies. Hiermee worden nauwelijks additionele arbeidsplaatsen gecreëerd. Subsidie blijkt – in ieder geval op de lange termijn – geen invloed te hebben op de omvang van het personeelsbestand. Bovendien, zo constateren de onderzoekers, onder vinden 'arbeidsmarkttechnisch zwakke groepen' geen structurele verbetering van hun arbeidsmarktpositie via loonkosten-subsidies. Van de traditionele werkgelegenheidsmaatregelen (gesubsidieerde additionele banen in de markt- of collectieve sector) is evenmin enig heil te verwachten. Ook deze maatregelen, die in feite neerkomen op het terugploegen van uitkerings-gelden, leiden volgens het onderzoek van De Wachter en Visser niet tot een structurele verbetering van de positie van moeilijk plaatsbare werklozen.

Resumerend kan gesteld worden dat het centraal akkoord wel aangeeft hoe via scholing knelpunten op de arbeidsmarkt opgelost kunnen worden en een gedeelte van het totale aantal werkzoekenden aan de slag geholpen kan worden, maar dat geen perspectief geboden wordt op het creëren van structurele, additionele werkgelegenheid voor moeilijk plaatsbare werklozen. Dat perspectief lijkt eigenlijk alleen gelegen in een zodanige verbetering van de algemene werkgelegenheidssituatie dat werkgevers als het ware gedwongen zijn te putten uit het reservoir van kansarme werklozen. Nederland is daarbij sterk afhankelijk van de (internationale) conjunctuur, maar *loonkostenmatiging* en *arbeidsduurverkorting* kunnen een handje helpen.

Behalve een uniforme loonmatiging – die arbeid in verhouding tot kapitaal goedkoper maakt en de concurrentiepositie verbetert – zou een relatieve verandering van de beloningsvoeten effectief kunnen zijn ²⁾.

Verder zijn zowel werknemers als werkgevers en de overheid het erover eens dat arbeidstijdverkorting een onmisbaar middel is ter bestrijding van de werkloosheid. Omdat er daarnaast eveneens eensgezindheid is over het nut van loonkostenmatiging is het interessant naar België te kijken. Daar heeft men goede ervaringen met loonkostenmatiging gekoppeld aan arbeidsplaatscreatie door middel van arbeidstijdverkorting. Werkgevers die op deze wijze werkgelegenheid scheppen krijgen een beloning in de vorm van premieverlaging die weer betaald wordt uit een verhoging van de BTW-tarieven.

De vakbonden hebben collectieve eisen voor arbeidsduurverkorting definitief laten varen. 'Maatwerk' is nu het devies. Mede dank zij deze opstelling kon er een centraal akkoord bereikt worden en keerde in de arbeidsverhoudingen de rust grotendeels terug. Het komt er nu op aan of het op centraal niveau geformuleerde streven naar een substantiële toename van het aantal arbeidsplaatsen in de bedrijfstakken en ondernemingen waargemaakt kan worden. Goed bemiddelbare werklozen kunnen goede hoop koesteren, voor langdurig werklozen en andere kansarme groepen blijft er alle reden sceptisch te zijn.

J.H. Hoogteijling

1) Stichting voor Economisch Onderzoek; M. de Wachter en E. Visser (red.), *Doelmatigheid intredingbevordende arbeidsmarktinstrumenten*, COB/SER, 's-Gravenhage, 1986.

2) Volgens een recente studie van het Centraal Planbureau is, behalve het kwaliteitsaspect van opleiding en ervaring, de ongunstige loon/productiviteitsverhouding bij de lagere inkomensgroepen een oorzaak van de concentratie van de werkloosheid bij de laagst betaalden. Ten einde de koopkracht op peil te houden, zou het voor deze groep dus wenselijk kunnen zijn de bruto loonkosten te verlagen. Zie: Centraal Planbureau, *De Nederlandse economie op middellange termijn*, 's-Gravenhage, 1986, blz. 23-32.